

De Wiebeltax

Het buurtfeest was in volle gang. Geen wolkje aan de lucht. Kinderen stepten erop los, gleden over de zeepbaan, en bekogelden elkaar met natte sponzen. Opgevekt keuvelde ik met andere straatbewoners en lette op mijn nazaten. Op eens stond ze naast me. Het buurmeisje uit havo-vier dat moest blokken voor een proefwerk economie. Dat geen tijd had voor het buurtfeest. Dat de stoute schoenen had aangetrokken en vroeg: "Buurman, wat is het verschil tussen directe en indirecte belastingen?"

Economie is een lastig vak. Het blijft mensenwerk. Je kunt de chaos op verschillende manieren ordenen. Bijvoorbeeld: maak een opsomming van economische ingrediënten, giet die in een model, onderscheid daarbij individuele, collectieve en geaggregeerde smaken, voeg logische, gedrags- en identiteitsrelaties toe, breng op smaak met doelstellingsfuncties en restricties, zet alles drie kwartier in een voorverwarmde computer, haal alle berekeningen eruit, knoop de resultaten aan elkaar en serveer het gerecht als een duiding van de chaos om ons heen. Geschikt voor 17 miljoen mensen. Makkelijk is dit allemaal niet. Een knappe kop die dit in zijn eentje kan. In Den Haag, op de grens met Scheveningen, hebben ze er een keuken vol met economen, statistici, wiskundigen en econometristen voor nodig.

Wat schotelen we nu de klas voor? Moeten we de werking van de economie zo uitleggen? Als een hoop definities, een boel feiten, en nog meer relaties, alles ingeklemd in abstracte modellen die hun geheimen moeizaam prijs geven? Onze ambities moeten in ieder geval bescheiden zijn, én ambitieus. Bescheiden in het aantal economische recepten dat de revue passeert, ambitieus in hun inhoudelijke behandeling. Een ontlukend begrip van een aantal fundamentele economische mechanismen is al heel wat. Economische problemen doordenken in al hun facet-

ten is niet voor niets een tour de force die slechts een enkeling aankan.

Het kan daarom ook anders. Ga uit van een aantal fundamentele thema's. Individueel versus collectief belang. De gevolgen van onzekerheid. Schaarste en de beprijzing daarvan. De rol van informatie. En zo nog een paar. Deze vormen immers het economisch periodiek systeem der elementen. Óns periodiek systeem. Dat bestaat. En kan aangeleerd worden. Ook met proefjes, zoals klaslokaalexperimenten. Gebruik het om de chaos te duiden. Begin klein en eindig groot, of zoom in vanuit mondiale problemen. Verenig micro- en macroeconomie. Kies mooie voorbeelden om het verhaal te vertellen. Want een verhaal is het. Iedere les weer. Een spannend verhaal ook. Over mensen, over hun drijfveren, over hun keuzes, over hun leven, over het leven van ons allemaal. Zoals de ruimte de tijd beperkt, beperkt de economie onze keuzes. Een knappe leerling die dit meteen begrijpt, een goede docent die het de hele klas weet aan te leren. Maar het kán. Als het verhaal maar spannend genoeg verteld wordt. En de plot helder wordt uitgelegd. Economie leeft!

Ooit legde ik het Centraal Schriftelijk Examen Economie I af. Met goed gevolg, maar niet foutloos, overvallen als ik werd door De Wiebeltax. Daar stond het. Zwart op wit. Zonder verdere uitleg. "De wiebeltax". Ik keek nog eens goed. Ja, het stond er echt. Ik wiebelde op mijn stoel, zonder resultaat. Geen enkele herinnering dreef boven. Associaties daarentegen wel. Die schreef ik op, in mijn beste economiejargon. Baten mocht dat niet. Mijn schrijfsel vond geen genade in de ogen van de correctoren. Mijn antwoord op de vraag wat een wiebeltax is, zat er naast. Hoe dat kon? Ik weet het nog steeds niet. Omdat de docent het ding niet had uitgelegd? Misschien. Omdat de begrippenberg van het examenprogramma mijn verstand te boven ging? Waarschijnlijk. Dit weet ik wel: de term wiebeltax staat voor mij symbool voor nutteloze kennis. Het is niets meer dan een merkwaardige

naam voor een discretionaire beleidsbevoegdheid. Over de werking van de wiebeltax zou het moeten gaan, als anticyclisch beleidsinstrument. Over economisch inzicht kortom, dat niet versholen blijft achter de onbekende naam van het beestje.

Ik draaide naar haar toe. "Daar vraag je me wat. Wat denk je zelf?" "Het heeft iets te maken met wie de belasting betaalt. Bij de btw betaal je wel belasting, maar niet direct aan de overheid." Antwoordde ze. "Dat klinkt indirect. De loonbelasting is zeker direct?" Ze knikte. "Waarom moet je dit weten?" Ze haalde haar schouders op. "Dat weet ik niet. Ik moet het gewoon kennen." "Heb je wel eens bedacht waarom er belasting wordt geheven? En wat er gebeurt met prijzen en hoeveelheden door belasting te heffen?" Haar antwoord is me ontgaan. Toen ze eraan begon landde een natte spons midden in mijn gezicht.

Jeroen Hinloopen

Hoogleraar Economie aan de UvA en directeur van de opleiding Economie & Bedrijfseconomie. Reacties naar: J.Hinloopen@uva.nl.